

N:o 141.

Ank. till Riksd. kansli den 15 maj 1907, kl. 9 f. m.

Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa till kungsgården Schenäs i Östergötlands län hörande lägenheter.

(I. A.)

I en den 19 april innevarande år till Riksdagen aflåten, till statsutskottet för förberedande behandling öfverlämnad proposition (n:o 179) har Kungl. Maj:t, under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag föreslagit Riksdagen medgifva,

dels att under kungsgården Schenäs i Östergötlands län hörande, särskildt skattlagda lägenheten Björklund i Kvarsebo socken måtte med det för densamma å en af förste landtmätaren Joh. Er. Linder åren 1904 och 1905 öfver egendomen upprättad karta upptagna område försäljas till C. J. Danielsson med tillträdesrätt den 14 mars 1908 mot en köpeskilling af 4,000 kronor att erläggas under loppet af 10 år med en tiondedel årligen och i öfrigt på de i 6:te punkten af nådiga skrifvelsen till domänstyrelsen den 25 september 1896 angående bestämmelser att tjäna till efterrättelse i fråga om lägenheters upplåtande från kronans jordbruksdomäner stadgade villkor,

dels att likaledes särskildt skattlagda lägenheterna Munktorp eller Mycketorp med Damkärret, Billstensängen, Linnäshumpen med Sjögesättershumpen, Österängen eller Herrängen och Moängen eller Bokärrensängen i Östra Husby socken måtte med de områden, som å förberörda karta upptagits, hvar för sig utbjudas till försäljning i enlighet med

föreskrifterna i 8:de och följande punkterna af förberörda nådiga skrifvelse likaledes med tillträdesrätt för köpare den 14 mars 1908,

dels att lägenheterna Stohagen i Östra Husby socken och Kvarsebo eller Schenäs såg samt Ängstugan i Kvarsebo socken måtte med de områden, som å meranämnda karta i dess nuvarande skick funnes upptagna, hvar för sig från kungsgården afsöndras och till försäljning utbjudas likaledes i enlighet med föreskrifterna i 8:de och följande punkterna af samma nådiga skrifvelse med tillträdesrätt för köpare jämväl den 14 mars 1908 och med förbehåll, hvad Ängstugan anginge, att de därå befintliga, innehafvaren tillhöriga hus ej inginge i försäljningen,

dels ock att de medel, som genom ifrågavarande försäljningar inflöte, måtte, på samma sätt som köpeskillingarna för försålda mindre kronoegendomar, användas till inköp för kronans räkning af skogbärande eller till skogsodling tjänlig mark.

I detta ärende har departementschefen till förberörda statsrådsprotokoll anfört följande:

»Vid under år 1905 hållen uppskattning för förnyad utarrendering från den 14 mars 1908 af till samma dag genom domänstyrelsens kontrakt den 25 februari 1887 på arrende för statsverkets räkning upplåtna kungsgården Schenäs om $3\frac{7}{8}$ mantal i Östra Husby socken och Östkindis härad af Östergötlands län med under kungsgården brukade dels i nämnda socken dels i Häradshammars och Kvarsebo socknar belägna lägenheter, hvilken egendom lämnar mer än 600 kronor i årligt arrende, har förslag väckts om afsöndring och försäljning af vissa till egendomen hörande lägenheter.

Uti skrifvelse den 1 nästlidne mars har domänstyrelsen jämlikt 7:de punkten i nådiga skrifvelsen till styrelsen den 25 september 1896 angående bestämmelser att tjäna till efterrättelse i fråga om lägenheters upplåtande från kronans jordbruksdomäner underställt Kungl. Maj:ts nådiga pröfning det väckta förslaget samt för sådant ändamål öfverlämnat instrumentet öfver berörda uppskattning samt öfriga till ärendet hörande handlingar, däribland en af förste landtmätaren Joh. Er. Linder under åren 1904 och 1905 öfver egendomen upprättad karta i två delar med tillhörande beskrifning. Uti samma skrifvelse har domänstyrelsen tillika afgifvit infordradt underdånigt utlåtande öfver från innehafvarna af de under egendomen lydande lägenheterna Björklund, Kalkbrännartorp och Ängstugan hos Kungl. Maj:t gjorda underdåniga ansökningar att få inköpa samma lägenheter och därvid öfverlämnat yttranden af vederbörande domänintendent och Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet.

Egendomen, hvars hufvudgård är belägen vid Bråviken 2,8 mil från närmaste stad, Norrköping, och 0,6 mil från järnvägsstationen Östra Husby, innehåller en areal af 456 hektar 77,4 ar.

I fråga om följande af de till försäljning föreslagna lägenheterna anmärkes här:

1) Munktorp eller Mycketorp, belägen 1,1 mil från hufvudgården, omfattar å kartan ägofigurerna n:is 342—352 med en areal af tillhopa 83,7 ar;

2) Damkärret, belägen omkring $1\frac{7}{8}$ mil från hufvudgården, omfattar å kartan ägofigurerna n:is 353—425 med en areal af tillhopa 16 hektar 83,9 ar;

3) Billstensängen, belägen omkring $\frac{1}{4}$ mil från hufvudgården, omfattar å kartan ägofigurerna n:is 428—432, om tillhopa 6 hektar 85,1 ar;

4) Linnäshumpen med Sjögesättershumpen, belägen cirka $1\frac{5}{8}$ mil från hufvudgården, omfattar å kartan ägofigurerna n:is 433—454 om tillhopa 8 hektar 44,5 ar;

5) Moängen eller Bokärrensängen, belägen omkring 2 mil från hufvudgården, omfattar å kartan ägofigurerna n:is 426 och 427 med en areal af tillhopa 3 hektar 1,6 ar;

6) Österängen eller Herrängen, belägen cirka 2 mil från hufvudgården, omfattar å kartan ägofigurerna n:is 550—574, med en areal af tillhopa 7 hektar 47 ar;

7) Kvarsebo eller Schenäs såg, belägen omkring $\frac{1}{2}$ mil från hufvudgården, omfattar å kartan ägofigurerna n:is 455—462, 462 a och 463 med en areal af tillhopa 90,8 ar;

8) Kalkbrännartorp n:o 1, ett torp, beläget på ett afstånd från hufvudgården af 4 kilometer, omfattar å kartan ägofigurerna n:is 464—478, med en areal af sammanlagdt 9 hektar 8,5 ar;

9) Ängstugan, belägen 7 kilometer från hufvudgården, omfattar å kartan ägofigurerna n:is 479—488, 488 a, 489, 489 a, 490, 491, 491 a och 492—494, med en areal af tillhopa 4 hektar 17,8 ar; samt

10) Björklund, belägen på ett afstånd från hufvudgården af 2,1 mil landvägen och 11,5 kilometer sjövägen, omfattar å kartan ägofigurerna n:is 495—514, 514 a, 515, 515 a, 516, 516 a, 517, 517 a och 518—549 med en areal af tillhopa 12 hektar 63,7 ar.

Af dessa lägenheter äro de under 1—6 upptagna belägna i Östra Husby socken och de under 7—10 upptagna i Kvarsebo socken.

Samtliga förenämnda lägenheter äro bebyggda med kronan tillhöriga hus, Kalkbrännartorp med stuga och ladugård i försvarligt

skick, hvarjämte å Björklund finnes ett bostadshus tillhörigt innehafvaren, samt å Kalkbrännartorp och Ängstugan en del uthus, som ägas af lägenhetsinnehafvarna.

Å egendomen finnes dessutom ett insynadt torp, kalladt Stohagen, beläget inom hufvudgårdens gränser och å förenämnda karta omfattande ägofigurerna n:is 300—313, 313 a, 314, 314 a, 315—325 och 325 a med en areal af tillhoppa 2 hektar 33,1 ar.

Som Kvarsebo såg, Kalkbrännartorp, Ängstugan och Björklund läge på andra sidan af Bråviken och sålunda på grund af sitt läge ej kunde vara till någon nytta för gården genom utgörande af dagsverken eller andra tjänstbarheter, hafva uppskattningsmännen föreslagit, att dessa torp måtte med bibehållande af de områden, som nu därtill hörde, fränsäljas egendomen; hvarjämte äfven torpet Stohagen, som jämväl hade ett från gården afskildt läge, så att dagsverken därifrån ej kunde erhållas, föreslagits till försäljning dock efter rätning af rågångarna, på sätt å kartan utvisades, hvarigenom arealen komme att ökas med del af ägofiguren n:o 189, utgörande 1 hektar 3 ar afrösningsjord, bevuxen med skog.

Då äfven öfriga ifrågavarande lägenheter hade ett mer eller mindre afskildt läge från gården och icke med fördel kunde brukas till densamma, hafva uppskattningsmännen ansett, att jämväl de borde försäljas med de områden, de nu hade, därvid emellertid föreslagits, att Munktorp och Damkärret, som hade gemensamma åbyggnader, skulle utbjudas tillsammans.

Ifrågavarande lägenheter, till hvilka vägar ej finnas utom genom andras ägor med undantag hvad beträffar Kvarsebo såg, som är belägen vid landsväg, och Herrängen, som ock ligger vid väg, hafva af uppskattningsmännen saluvärderats, Munktorp och Damkärret tillhoppa till 6,500 kronor, Billstensängen till 2,700 kronor, Moängen eller Bokärrsängen till 500 kronor, Linnäshumpen och Sjögesättershumpen tillhoppa till 2,400 kronor, Österängen eller Herrängen till 2,500 kronor, däraf för ståndskog 170 kronor, Kvarsebo såg till 8,400 kronor, däraf 25 kronor för ståndskog, Kalkbrännartorp till 3,700 kronor, däraf för ståndskog 2,170 kronor, Ängstugan till 2,000 kronor, Björklund till 4,000 kronor, däraf 830 kronor för ståndskog, samt Stohagen till 1,500 kronor, däraf 40 kronor för ståndskog.

I sin förutberörda underdåniga ansökning har innehafvaren af lägenheten Kalkbrännartorp Anders Petter Jansson anført, att den jord, som tillhörde lägenheten, och hvilken blifvit af sökanden, som sedan 18 år tillbaka arrenderade lägenheten, delvis odlad, visserligen

ej lämnade honom och hans familj full bärgning, men genom sitt läge vid Bråviken satt Jansson i tillfälle att blifva delägare i strömmingsfiske, hvarigenom han kunde förskaffa sig och de sina uppehälle, samt att dessa existensmöjligheter gifvetvis komme att i väsentligaste mån förloras, om lägenheten frånginge Jansson, hvarvid ock den rätt kostsamma källare och de småhus, han måst uppföra vid lägenheten, finge för Jansson ringa eller intet värde. Då inga utsikter funnes att kunna erhålla något annat stadigt hem i församlingen, där enda möjligheten funnes för Jansson, som uppnått en ålder af 63 år, att kunna på anständigt sätt taga sig fram under sina återstående lefnadsdagar, då lägenhetens försäljning å öppen auktion, hvilket efter hvad Jansson förnummit jämväl skulle ske med lägenheterna Björklund och Ängstugan, hade sina stora vanskligheter för en spekulant i Janssons ställning och säkert skulle leda därtill, att densamma ej längre blefve ett småbrukarhem samt då lägenheten med sin gamla, lilla stuga och ladugård ej kunde äga något större värde för staten men för Jansson och hans familj vore både kär och dyrbar, har Jansson anhållit att få lösa lägenheten med det belopp, hvartill uppskattningsmännen upptagit densamma.

Därjämte hafva innehafvaren af lägenheten Björklund C. J. Danielsson och innehafvaren af Ängstugan Per Johan Wigh i sina förut omförmälda underdåniga ansökningar gjort enahanda framställningar i fråga om dessa lägenheter och därvid särskildt anfört, Danielsson, att han under 24 år innehaft lägenheten Björklund och därunder verkställt nyodlingar och nybyggnader, hvarjämte han under de senaste 9 åren hållit sig eget boningshus på grund af den gamla stugans bristfällighet, samt Wigh, att han i 16 år brukat Ängstugan, som han delvis måst förse med nödiga uthus;

I häröfver afgifna särskilda yttranden har Kungl. Maj:ts befallningshafvande anfört, att, enär sökandena genom gällande arrendekontrakt om kungsgården icke tillförsäkrats annan rättighet än att icke få den i kontraktet angifna afgälden under arrendetiden förhöjd och sökandena således icke hade någon stadgad besittningsrätt till lägenheterna, de af sökandena andragna omständigheter syntes icke kunna föranleda till undantag från gifna bestämmelser i fråga om lägenhetens upplåtande från kronans jordbruksdomäner, och har Kungl. Maj:ts befallningshafvande fördenskull hemställt, att ansökningarna icke måtte bifallas i annan mån än att, då af uppskattningsinstrumentet framginge, att ofvanbemälda Danielsson ägde ett bostadshus å Björklund, som vore beläget å en på kartan upptagen ägofigur n:o 499, förslag till afsöndring

af nämnda ägofigur eller annan för ändamålet lämpligare areal borde uppgöras.

Dessutom har Kungl. Maj:ts befallningshafvande, i sitt yttrande öfver hvad vid uppskattningsförrättningen förekommit, anmärkt beträffande Sjögesättershumpen, att den icke funnes omförmäld, vare sig i de till ärendet hörande landtmäterihandlingarna eller i »uppskattningsinstrumentet», men att vid granskning af de i länets landtmäterikontor befintliga kartor och handlingar framginge, att vid en år 1836 verkställd uppmätning Sjögesättershumpen angifvits vara belägen nära intill Linnäshumpen och att sedermera genom utbyte, hvarom handlingar dock ej påträffats, båda lägenheterna blifvit sammanförda till den ägofigur om 8 hektar 44,5 ar, som i ofvan åberopade karta och handlingar benämndes Linnäshumpen; och har Kungl. Maj:ts befallningshafvande uttalat den uppfattning, att lägenheten Kalkbrännartorp på grund af sin belägenhet utmed Bråviken syntes vara lämplig plats för sommarbostäder samt att i följd däraf en uppdelning af densamma skulle kunna ske till 3 à 4 lägenheter, såvida icke lokala förhållanden, hvarom kartan icke lämnade någon upplysning, lade hinder i vägen därför. Med anslutning i öfrigt till uppskattningsmännens förslag, har Kungl. Maj:ts befallningshafvande hemställt, att ifrågavarande lägenheter måtte afskiljas från kungsgården och försäljas i den ordning, 8:de och följande punkter af förberörda nådiga skrifvelse den 25 september 1896 stadgade.

Med anledning af den af Kungl. Maj:ts befallningshafvande sålunda ifrågasatta uppdelning af Kalkbrännartorp i smärre lägenheter anmodade domänstyrelsen Kungl. Maj:ts befallningshafvande såväl att föranstalta om närmare utredning genom vederbörande uppskattningsmän som ock att, med afseende därå att innehafvaren af lägenheten Björklund, Danielsson, som å lägenheten ägde ett boningshus, gjort framställning, på sätt nyss nämnts, att få inlösa nämnda lägenhet för det belopp, hvartill uppskattningsmännen saluvärderat densamma, meddela Danielsson sådant föreläggande, som omförmäldes i 6:te punkten af nådiga skrifvelsen den 25 september 1896.

I förnyad underdånig framställning har förbemälde Jansson anhållit att få lösa Kalkbrännartorp, hvarjämte Wigh hos domänstyrelsen gjort liknande påminnelser rörande lägenheten Ångstugan.

Till svar å domänstyrelsens förenämnda skrifvelse har Kungl. Maj:ts befallningshafvande insändt dels från Danielsson efter erhållet föreläggande inkommen, af borgenssäkerhet åtföljd förklaring, att han önskar tillösa sig lägenheten Björklund för en köpeskilling af 4,000 kronor att erläggas under loppet af 10 år med en tiondedel årligen,

dels yttrande från vederbörande uppskattningsmän beträffande uppdelning af Kalkbrännartorp, däri de anfört, att lägenheten, som mycket väl passade för *en* sommarbostad, däremot ej ägnade sig för flera sådana, då lämpliga byggnadsplatser ej finnes och för öfrigt stranden vid lägenheten saknade skydd för vindarna, hvartill komme att, om en ångbåtsbrygga skulle anbringas, den säkerligen blefve borttryckt af isdref; att emellertid under utredningen kommit i dagen, att å lägenheten i närheten af stranden antagligen finnes värderik sand (mursand), som skulle kunna pråmas till Norrköping, samt att det under sådant förhållande vore skäl att, innan lägenheten utbjödes till försäljning, verkställa grundlig undersökning härom och tillsvidare utarrendera lägenheten på förslagsvis 5 år till nuvarande innehafvaren, som därå nedlagt stora uppoffringar i hopp att få kvarstanna, genom hvilket uppskof med försäljningen lägenheten icke komme att förlora i värde. För egen del har Kungl. Maj:ts befallningshafvande anfört, att på grund af de upplysningar, som uppskattningsmännen sålunda lämnat angående markens och strandens beskaffenhet, det syntes icke från kronans sida vara skäl att företaga någon uppdelning af lägenheten, hvilket lättare kunde genomföras af en enskild ägare, hvarför Kungl. Maj:ts befallningshafvande icke vidare yrkade på genomförande af sitt delningsförslag. Med afseende å det nya sakförhållande, som vid uppskattningsmännens senaste undersökning kommit till kännedom, nämligen att på Kalkbrännartorp skulle finnas en sannolikt värderik tillgång på mursand, som till fördelaktigt pris skulle kunna afyttras i Norrköping, i hvars närhet, enligt hvad känt vore, tillgången på dylik sand vore mycket begränsad, har Kungl. Maj:ts befallningshafvande, då anledning sålunda finnes till det antagandet, att lägenheten ägde högre värde än det, hvartill den uppskattats, och då en realisation af densamma åtskilliga år fram i tiden med anledning af pågående värdestegring torde komma att för kronan medföra ett gynnsammare resultat, ansett, att med försäljningen borde tillsvidare anstå och att lägenheten borde utarrenderas på förslagsvis 10 år. Genom ett bifall till detta förslag, skulle, under förutsättning att arrendeafstal komme att upprättas med nuvarande innehafvaren af torpet, denne tillförsäkras af honom äsyftad tryggad besittning under hans ålderdom, hvaremot, om berörda förslag icke vunne bifall, ingen annan utväg syntes möjlig för betryggande af Janssons innehaf af lägenheten än att denna utarrenderades tillsammans med hufvudgården samt att nödiga bestämmelser angående besittningsrätt för Jansson och hans hustru intoges i arrendekontraktet.

Domänstyrelsen har på de af Kungl. Maj:ts befallningshafvande anförda skäl ansett Kalkbrännartorp fortfarande böra bibehållas i statsverkets ägo för att särskildt för sig utarrenderas på kortare tid.

Vidkommande öfriga ifrågavarande lägenheter, hvilka samtliga med undantag af Stohagen, Kvarsebo såg och Ängstugan, äro, liksom äfven Kalkbrännartorp, i kronans jordebok för länet upptagna såsom särskildt skattlagda lägenheter under benämning Björklund n:o 1, ett torp, Munktorp eller Mycketorp n:o 1, ett torp, Dankärret n:o 1, en äng, Moängen n:o 1, en äng, Billstensängen n:o 1, en äng, Linnshumpen n:o 1, en äng, Sjögesättershumpen n:o 1, en äng, och Österängen n:o 1, en äng, har styrelsen med afseende å hvad i ärendet förekommit förordat deras försäljning, men ansett innehafvaren af Ängstugan, ofvannämnde Wigh, hvilken å lägenheten ej äger bostadshus, ej kunna emot gällande stadganden beredas förmånen af hembud vid lägenhetens försäljning.

Lika med domänstyrelsen anser jag försäljning af Kalkbrännartorpet icke böra för närvarande ifrågasättas.»

Utskottet hemställer,

att Riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Stockholm den 14 maj 1907.

På statsutskottets vägnar:

HUGO TAMM